

بررسی و اولویت بندی مولفه های اثرگذار بر ایجاد فرهنگ کارآفرینی در بین دانش آموزان هنرستانهای فنی و حرفه ای شهرستان الیگودرز

سعید علی سرلک^۱، مهتری علی سرلک^۲

^۱ وزارت آموزش و پرورش، الیگودرز sarlak.saeed@gmail.com

^۲ وزارت آموزش و پرورش، الیگودرز Mehrialisarlak@gmail.com

چکیده فارسی

هدف این پژوهش بررسی مولفه های اثرگذار بر ایجاد فرهنگ کارآفرینی در بین دانش آموزان هنرستانهای فنی و حرفه ای شهرستان الیگودرز بود. روش تحقیق حاضر، روش آمیخته بود. این تحقیق به لحاظ ماهیت، توصیفی و کاربردی بود که به صورت پیمایشی و انجام گرفت. جامعه آماری این پژوهش معلمان و مدیران مدارس فنی و حرفه ای شهرستان الیگودرز بودند و همچنین نمونه آماری پژوهش با توجه به حجم جامعه و بر اساس جدول مورگان انتخاب شدند. در بخش کیفی تا حد اشباع نظری مصاحبه ادامه داشت و در بخش کمی تعداد ۵۰ معلم و ۲۰ مدیر بصورت هدفمند انتخاب شدند. روش گردآوری اطلاعات و داده ها بصورت میدانی و با استفاده از مصاحبه و پرسشنامه محقق ساخته بود. پرسشنامه محقق ساخته شامل ۳۵ سوال در ۵ بعد عوامل آموزشی، عوامل پرورشی، عوامل نگرشی، عوامل مالی و عوامل ساختاری تهیه گردید. سپس این عوامل در قالب گویه های پرسشنامه پنج ارزشی لیکرت تهیه و در اختیار نمونه های تحقیق قرار داده شد. از روش های آمار توصیفی برای تعیین میانگین، انحراف استاندارد، فراوانی ها، درصدها و از روش های آمار استنباطی شامل آزمون کلموگروف - اسمیرونوف (K - S)، آزمون رتبه ای فریدمن و آزمون تی تک نمونه ای استفاده شد. تجزیه و تحلیل داده های تحقیق با استفاده از نرم افزار Spss نسخه ۲۲ انجام گرفت. نتیجه آزمون تی تک نمونه ای نشان داد که عوامل آموزشی، پرورشی، نگرشی، مالی و ساختاری در توسعه فرهنگ کارآفرینی در مدارس فنی و حرفه ای شهرستان الیگودرز نقش مثبتی دارند. همچنین عوامل آموزشی مهمترین عامل در توسعه فرهنگ کارآفرینی در بین دانش آموزان بودند.

واژه های کلیدی: کارآفرینی، هنرستان، فنی و حرفه ای، دانش آموزان، الیگودرز

Investigating and prioritizing the effective components on creating an entrepreneurial culture among the students of technical and vocational colleges in Aligudarz

Abstract

The purpose of this study was to investigate the effective components on creating an entrepreneurial culture among students of technical and vocational colleges in Aligudarz. The method of the present study was a mixed method. This research was descriptive and applied in terms of nature, which was a survey. The statistical population of this study were teachers and principals of technical and vocational schools in Aligudarz city and also the statistical sample of the research was selected according to the size of the population and based on Morgan table. In the qualitative part, the interview continued until the theoretical saturation, and in the quantitative part, 50 teachers and 20 principals were purposefully selected. The method of collecting information and data was field research using interviews and questionnaires. A researcher-made questionnaire including 35 questions was prepared in 5 dimensions of educational factors, fostering factors, attitude factors, financial factors and structural factors. Then, these factors were prepared in the form of Likert five-point questionnaire items and provided to the research samples. Descriptive statistical methods were used to determine the mean, standard deviation, frequencies, percentages and inferential statistical methods including Kolmogorov-Smirnov test (K-S), Friedman rank test and one-sample t-test. Research data were analyzed using Spss software version 22. The results of one-sample t-test showed that educational, upbringing, attitude, financial and structural factors have a positive role in the development of entrepreneurial culture in technical and vocational schools in Aligudarz. Educational factors were also the most important factor in the development of entrepreneurial culture among students.

Keyword: Entrepreneurship, conservatory, technical and professional, students, Aligudarz

مقدمه:

امروز با توجه به تغییر و تحولات سریع، برای اینکه جوامع مختلف بتوانند نیروی انسانی ماهر و متخصص را پرورش دهند باید روی آنها هزینه کنند و آموزش‌های مورد نیاز را به آنها بدهند زیرا بدون آموزش و مهارت‌آموزی نمی‌توان انتظار بهره‌وری مورد نظر را از منابع انسانی داشت. آموزش کارآفرینی و نوآوری یکی از مهارت‌های بسیار مهم و نوینی است که باید در برنامه‌های آموزشی در دانشگاهها و مدارس قرار داده شود. توسعه اقتصادی، ایجاد شغل بهتر و بیشتر در جامعه مستلزم تمرکز بر آموزش‌های کارآفرینی است (۱) که به مقوله قابل توجه در نظام‌های آموزشی کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه تبدیل شده است. امروزه با توجه به افزایش رزوافزون تعداد فارغ التحصیلان دانشگاهی، حجم بیکاری این فارغ التحصیلان نیز در جامعه در حال افزایش است زیرا دانشگاهها و مراکز آموزشی بیشتر از اینکه بر روی مهارت‌آموزی افراد تمرکز کنند بر روی افزایش تعداد پذیرفته شدگان دانشگاهی و مباحث تئوری تمرکز دارند، کارآفرینی و آموزش مهارت‌های نوین و نوآورانه در دانشگاهها و به خصوص در مدارس، یکی از مواردی است که می‌تواند آینده روشنی برای فارغ التحصیلان در بحث اشتغال و کارآفرینی داشته باشد (۲). همچنین به این نکته نیز باید توجه کرد که آموزش مهارت‌های کارآفرینی باید قبل از دانشگاه و در مدارس نهادینه شود زیرا اگر روحیه کارآفرینی از سنین کم در افراد نهادینه شود آنها شانس بالاتری برای موفقیت در آینده خواهند داشت. اکثر صاحب‌نظران حوزه آموزش عالی، کارآفرینی را شرط بقاء و توسعه دانشگاهها و مراکز آموزش عالی به حساب می‌آورند، چرا که در عصر توسعه فناوریهای پیشرفته و صنایع دانش محور در اقتصاد جهانی، منطقه ای و محلی، تنها از طریق تقویت پیوند دانشگاه و بنگاه و ترویج کارآفرینی در بین دانشجویان است که میتوان با بحرانهای گسترده و فراگیر کنونی مقابله کرد (۳). به گونه ای که تلفیق برنامه‌های آموزشی - ترویجی کارآفرین در داخل برنامه‌های مدارس، دانشگاهها و موسسات آموزش عالی یا کارآفرینانه نمودن مدارس و دانشگاهها و همچنین سایر موسسات آموزش عالی یکی از راهبردهای مهمی است که اخیرا برای ارتقای سطح دانش، نگرش و رفتار دانش آموزان و دانشجویان و در نتیجه آن دانش آموختگان کارآفرین برای رقابت در بازار کار جهانی مورد پذیرش قرار گرفته است. در این میان با توجه به اینکه افراد ابتدا از دوران مدارس با مفاهیم کارآفرینی و اشتغال آشنا می‌شوند، اهمیت این موضوع در مدارس بسیار بالاتر خواهد بود.

سرمایه‌گذاری در راستای توسعه منابع انسانی از اصلی‌ترین پیش زمینه بقاء جامعه و سازمان است. از تاثیرگذارترین و بانفوذترین دستگاههای هر کشور، سازمانهای آموزشی از جمله نظام آموزش پرورش آن است. کیفیت آموزش پرورش به کیفیت منابع انسانی آن بستگی دارد. همچنین یکی از مهمترین زیر نظامهای آموزشی، آموزش فنی و حرفه‌ای است (۴). با توجه به اهمیت مدارس فنی و حرفه‌ای در زمینه فراهم کردن زمینه‌های توسعه کشور، باید مشکلات و نارساییهایی که در این زمینه وجود دارد را مورد بررسی قرار داد.

کارآفرینی فرآیندی است که در طی آن، فردی به نام کارآفرین به دلیل بهره‌مندی از گرایش‌های شناختی و دانش قبلی در یک حوزه خاص، توانایی تشخیص یک فرصت را می‌یابد و پس از ارزیابی ارزش تجاری فرصت مورد نظر، منابع و اطلاعات لازم برای بهره برداری از آن را کسب می‌کند، بنابراین یکی از بخش‌های مهم در فرآیند کارآفرینی "توانایی تشخیص یک فرصت" است، به نحوی که شروع فرآیند کارآفرینی از طریق شناسایی فرصت اتفاق می‌افتد. مفاهیم کارآفرینی و کارآفرین اولین بار مورد توجه اقتصاددانان قرار گرفت و از قرن ۱۶ میلادی تاکنون به نحوی کارآفرینی را در نظریه‌های خود تشریح کرده‌اند. ژوزف شومپتر^۱ با مطرح کردن نظریه توسعه اقتصادی خود در سال ۱۹۳۴ که همزمان با دوران رکود بزرگ اقتصادی بود، موجب شد نقش محوری کارآفرینان در ایجاد سود مورد توجه قرار گیرد و به همین دلیل وی را «پدر کارآفرینی» لقب داده‌اند (۵). کارآفرینی مفهومی چندوجهی است که از زوایای مختلفی بررسی شده است، برخی به جنبه‌های فردی آن اشاره کرده و عده‌ای جنبه‌های رفتاری، ساختاری و عملکردی آن را لحاظ کرده‌اند (۶). کارآفرینی به عنوان یک رفتار برنامه‌ریزی شده عمدی به عنوان یک راه حل برای افزایش نرخ بیکاری و اقتصاد راکد شناخته می‌شود (۷). بنابراین، تشویق جوانان برای دیدن کارآفرینی به عنوان گزینه شغلی جذاب و تحریک اهداف آنها برای شروع کار، به آنها کمک می‌کند تا نه تنها برای خود بلکه برای دیگران شغل ایجاد کنند. با توجه به اهمیت کارآفرینی، تولید، حمایت و مانع‌زدایی برای کشور و ضرورت توجه به کارآفرینی و رفع موانع تولید و کارآفرینی، رهبر معظم انقلاب اسلامی سال ۱۴۰۰ را سال "تولید، پشتیبانی‌ها و مانع‌زدایی‌ها" نام‌گذاری کردند کهش نشان از اهمیت

توجه به مقوله کارآفرینی و مانع‌زدایی‌ها است (۸). همچنین پژوهشگران متعددی به مزایای اقتصادی ایجاد شده توسط کارآفرینان از نوآوری تا اشتغال‌زایی، بهره‌وری و تسهیل انتقال فناوری و دانش از تحقیقات تا صنعت اشاره کرده‌اند (۹).

آموزش و پرورش کارآفرینان در نظام آموزش عالی کشور ما با بیش از ۲۰ سال تأخیر نسبت به کشورهای توسعه یافته در اواخر سال ۱۳۷۹ در وزارت علوم، تحقیقات و فناوری با عنوان طرح کارا مورد توجه قرار گرفت (۱۰). اولین کشوری که در اواخر دهه ۵۰ میلادی، به صورت کلاسیک کارکرد و ترویج فرهنگ کارآفرینی را از سطح دبیرستان شروع کرد و آموزش‌هایی را داد، کشور ژاپن بود. کم‌کم مسئله کارآفرینی در ژاپن به سطح دانشگاه‌ها هم کشیده شد. فرهنگ کارآفرینی عبارت است از فرهنگی که دارای خلاقیت، نوآوری، مسئولیت‌پذیری در برابر خطر کردن، ارتباط باز، چشم‌انداز ثابت و همچنین دارای رهبری اخلاقی باشد و وجود این ویژگیها در یک گروه موجب ایجاد یک نیروی قدرتمند یعنی همان فرهنگ کارآفرینی است (۳). برنامه‌های آموزش کارآفرینی در ایران بیشتر در مقطع آموزش عالی دنبال شده است و آموزش کارآفرینی کودکان و نوجوانان در دوران پیش از دانشگاه کمتر مورد توجه قرار گرفته است. نتایج پژوهش مرتضی‌نژاد و همکاران (۱۳۹۶) نشان داد که در دوره ابتدایی آشنایی با مفاهیم پایه، ایجاد انگیزه، علاقه و روحیه کارآفرینانه، و در دوره متوسطه، پرورش مهارت‌ها و شایستگیهای کارآفرینی باید صورت بگیرد (۱۱). کارآفرینی فرآیندی اکتسابی است و بهترین زمان برای آموزش مهارت‌های مختلف کارآفرینی همان دوران مدرسه است. بنابراین ضرورت توجه به موضوع آموزش کارآفرینی و توسعه فرهنگ کارآفرینی در دانش‌آموزان کاملاً احساس می‌شود و باید در این زمینه مطالعات کاربردی بیشتری انجام بگیرد مانند پژوهش سبزه (۱۳۹۴) که به طراحی برنامه درسی کارآفرینی در کودکان پیش‌دبستانی پرداخت. با توجه به اینکه جامعه به جوانانی پویا و متخصص در حوزه‌های مختلف برای ایجاد اشتغال پایدار نیاز دارد، بنابراین باید مثل کشورهای توسعه یافته به موضوع کارآفرینی در مدارس و دانشگاه‌های اهمیت داده شود و سعی شود فرهنگ کارآفرینی را از دوران مدرسه در دانش‌آموزان نهادینه کرد (۱۲).

فرهنگ کارآفرینی باید از مدارس شروع شود. دانش‌آموزانی که در دوران ابتدایی و دبیرستان در مدارس مشغول به تحصیل هستند زمینه مناسبی برای درک کارآفرینی دارند و باید از این زمینه استفاده شود. یکی از دلایل اصلی افزایش بیکاری دانش‌آموختگان دانشگاهی، عدم توجه به توسعه فرهنگ کارآفرین دانش‌آموزان در دوران تحصیل در مدارس هستند. باقری فر و صالحی (۱۳۹۵) در پژوهش خود با عنوان چالش‌های مهارت‌آموزی و پرورش هنرجویان کارآفرین در هنرستانهای فنی و حرفه‌ای نشان دادند که ۱۰ چالش عمده در روند مهارت‌آموزی و پرورش هنرجویان کارآفرین هنرستان وجود دارد، از جمله این چالشها، به روز نبودن تجهیزات کارگاهی و کتب درسی، ناکافی بودن منابع مالی، به روز نبودن روشهای آموزشی هنرجویان، عدم جذب دانش‌آموز مستعد و علاقمند، نبود زمان کافی برای مهارت‌آموزی، دیدگاه منفی والدین نسبت به هنرستانها، عدم ارتباط لازم بین مهارت‌آموخته شده با نیازهای بازار کار، مشکل ادامه تحصیل و حمایت ناکافی رسانه‌ها از مهارت‌آموزی بودند (۱۳). در کشورهای توسعه یافته به توسعه فرهنگ کارآفرینی در مدارس اهمیت زیادی داده می‌شود و وقتی افراد وارد دانشگاه می‌شوند زمینه بسیار مناسبی در بخش کارآفرینی دارند و به همین دلیل برای یافتن کار دچار معضلات کمتری می‌شوند. بیشتر تحقیقات صورت گرفته در حوزه کارآفرینی در کشور بیشتر متمرکز بر دانشگاهها و سایر سازمانها و حوزه‌ها بوده و در زمینه کارآفرینی در مدارس مطالعات کمی صورت گرفته است. بنابراین ضرورت پرداختن به موضوع کارآفرینی در مدارس کاملاً احساس می‌شود و باید توسعه فرهنگ کارآفرینی را از مدارس شروع کرد زیرا اگر کارآفرینی و نوآوری را در کودکان و در سنین پایین نهادینه شود آنها زودتر می‌توانند در حوزه اشتغال‌زایی به خودکفایی برسند و به این صورت میزان بیکاری در افراد تحصیل کرده جامعه کاهش پیدا می‌کند بنابراین محقق در این پژوهش مولفه‌های اثرگذار بر ایجاد فرهنگ کارآفرینی در بین دانش‌آموزان هنرستانهای فنی و حرفه‌ای شهرستان الیگودرز را بررسی می‌کند. و در پی پاسخ به این سوال است که مولفه‌های اثرگذار بر ایجاد فرهنگ کارآفرینی در بین دانش‌آموزان هنرستانهای فنی حرفه‌ای شهرستان الیگودرز کدامند؟

پیشینه پژوهش:

کریمیان و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهش خود با عنوان "ارائه نظریه داده بنیاد برای تبیین فرآیند شکل‌گیری روحیه کارآفرینی در بین دانش‌آموزان مدارس فنی و حرفه‌ای" نشان دادند که مقوله‌ی اصلی که منجر به ایجاد کارآفرینی می‌شود، گرایش فرد به نوآوری است که ایجاد فعالیت کارآفرینانه را مطلوب می‌سازد. چنانچه فردی تحت تاثیر شرایط واسطه‌ای نظیر «تشخیص فرصت»، «تجربه‌کاری» و «سرمایه (انسانی، اجتماعی و اقتصادی)» و شرایط محیطی «وضعیت بازار» و «حمایت هنجارهای اجتماعی و فرهنگی»، گرایش به نوآوری را امکان‌پذیر بیاید، راهبردهای «قصد ایجاد کار نوآورانه»، «گروه‌گرایی»، «تامین سرمایه» و «عمل‌گرایی» را در پیش می‌گیرد که در نتیجه‌ی آنها یک فعالیت کارآفرینی شکل می‌گیرد (۱۴)

امیدی و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهش خود با عنوان "الگوی برنامه درسی آموزش کارآفرینی دوره متوسطه مبتنی بر نظریه برخواسته از داده ها" نشان دادند که «طراحی برنامه درسی آموزش کارآفرینی» به عنوان مقوله محوری بر مبنای شرایط علی «سیاستها و اهداف محیطی» و «ارتباط با بازار کار» و از طریق راهبردهای «مشارکت مربیان در تولید برنامه درسی» و «تعامل مستمر با مراکز علمی» با در نظر گرفتن «ویژگی پذیرندگان» «به عنوان زمینه الگو» محقق می شود و منجر به تحقق «پیامدهای آموزشی، پرورشی و اقتصادی» می گردد (۱۵)

بهمنی و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهش خود با عنوان "مطالعه تطبیقی آموزش کارآفرینی مقطع ابتدایی در کشورهای منتخب و ارائه الگو برای ایران" نشان دادند که یافته های تحقیق در تدوین برنامه آموزش کارآفرینی مناسب کودکان به سیاست گذاران حوزه آموزش کشور و برنامه ریزان تالیف کتب درسی کمک می رساند (۱۶).

بیسانز^۱ و همکاران (۲۰۱۹) در پژوهش خود با عنوان "آموزش کارآفرینی اجتماعی در دبستان: توانمندسازی کودکان با برنامه چالشهای کارآفرینی ستاره جوان" نشان دادند که آموزشهای کارآفرینی در سنین کم در مدارس اعتماد به نفس و ابتکار عمل، نوآوری، خلاقیت، ذهن آگهی، همدلی، انگیزه شخصی و مشارکت را در آنها تقویت می کند (۱۷).

کیرکلی^۲ (۲۰۱۷) در پژوهش خود با عنوان "پرورش رفتار کارآفرینی: آموزش کارآفرینی در مدارس متوسطه" نشان دادند که آموزش مهارتهای کارآفرینی و مشارکت دانش آموزان در آموزش تاثیر مثبتی بر میزان رشد مهارتهای دانش آموزان دارد (۱۸).

اهداف پژوهش:

- بررسی مولفه های اثرگذار بر ایجاد فرهنگ کارآفرینی در بین دانش آموزان هنرستانهای فنی و حرفه ای شهرستان الیگودرز
- بررسی عوامل آموزشی تاثیرگذار بر ایجاد فرهنگ کارآفرینی در بین دانش آموزان هنرستانهای فنی و حرفه ای شهرستان الیگودرز
- بررسی عوامل پرورشی تاثیرگذار بر ایجاد فرهنگ کارآفرینی در بین دانش آموزان هنرستانهای فنی و حرفه ای شهرستان الیگودرز
- بررسی عوامل نگرشی تاثیرگذار بر ایجاد فرهنگ کارآفرینی در بین دانش آموزان هنرستانهای فنی و حرفه ای شهرستان الیگودرز
- بررسی عوامل اقتصادی تاثیرگذار بر ایجاد فرهنگ کارآفرینی در بین دانش آموزان هنرستانهای فنی و حرفه ای شهرستان الیگودرز
- بررسی عوامل ساختاری تاثیرگذار بر ایجاد فرهنگ کارآفرینی در بین دانش آموزان هنرستانهای فنی و حرفه ای شهرستان الیگودرز
- رتبه بندی عوامل تاثیرگذار در ایجاد فرهنگ کارآفرینی در بین دانش آموزان از دیدگاه معلمان و مدیران

روش شناسی:

روش تحقیق حاضر، روش آمیخته بود. این تحقیق به لحاظ ماهیت از نوع توصیفی و به لحاظ هدف از نوع کاربردی می باشد که به صورت پیمایشی و جمع آوری اطلاعات به صورت میدانی و متناسب با هدفهای تحقیق انجام گرفت. روش تحقیق کیفی زمانی مورد استفاده قرار می گیرد که در زمینه پژوهشی مورد نظر تحقیقات کمی صورت گرفته باشد و همچنین زمانی که محقق بخواهد مطالعه عمیق انجام دهد از روش کیفی استفاده می کند. در این پژوهش محقق ابتدا در بخش کیفی در زمینه شناسایی عوامل موثر در توسعه فرهنگ کارآفرینی در دانش آموزان مدارس فنی و حرفه ای شهر الیگودرز، مصاحبه هایی با مدیران و معلمان مدارس فنی و حرفه ای شهر الیگودرز انجام داد و حاصل این مصاحبه ها را در قالب یک پرسشنامه بسته جمع کرده و در بخش کمی مورد استفاده قرار داد.

جامعه آماری این پژوهش معلمان و مدیران مدارس فنی و حرفه ای شهرستان الیگودرز بودند و همچنین نمونه آماری پژوهش با توجه به حجم جامعه و بر اساس جدول مورگان انتخاب شدند. محقق در بخش کیفی مصاحبه با تعدادی از مدیران و مسئولان مدارس فنی و حرفه ای شهر الیگودرز انجام داد و

^۱ Bisanz,

^۲ Kirkley

ششمین کنفرانس ملی علوم انسانی و آموزش و پرورش با محوریت توسعه پایدار

6th National Conference on
Humanities and Education With a focus on sustainable development
www.mpconf.ir

تا رسیدن به اشباع نظری، مصاحبه‌ها را ادامه داد و در بخش کمی تعداد ۵۰ معلم و ۲۰ مدیر بصورت هدفمند انتخاب شدند و به پرسشنامه مورد نظر پاسخ دادند.

روش گردآوری اطلاعات و داده‌ها بصورت میدانی و با استفاده از مصاحبه و پرسشنامه محقق ساخته بود. ابتدا در مطالعات کتابخانه‌ای اطلاعات اولیه در زمینه کارآفرینی در مدارس جمع‌آوری گردید و سپس از طریق مصاحبه با مدیران و معلمان مدارس فنی حرفه‌ای پرسشنامه جامع و یکدست حاصل گردید. این پرسشنامه سپس در اختیار نمونه آماری پژوهش قرار داده شد.

ابتدا مبانی نظری و پیشینه تحقیق در حوزه فرهنگ کارآفرینی در دانش آموزان مرور شد و سپس با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای و مصاحبه با معلمان و مدیران مدارس و همچنین پیشینه پژوهش پرسشنامه تحقیق طراحی گردید. پرسشنامه محقق ساخته شامل ۳۵ سوال در ۵ بعد عوامل آموزشی، عوامل پرورشی، عوامل نگرشی، عوامل مالی و عوامل ساختاری تهیه گردید. سپس این عوامل در قالب گویه‌های پرسشنامه پنج ارزشی لیکرت تهیه و در اختیار نمونه‌های تحقیق قرار داده شد.

از روش‌های آمار توصیفی برای تعیین میانگین، انحراف استاندارد، فراوانی‌ها، درصدها استفاده شد و از روش‌های آمار استنباطی شامل آزمون کلموگروف - اسمیرنوف (K - S) برای تشخیص نرمال بودن داده‌ها، از آزمون رتبه‌ای فریدمن برای اولویت‌بندی متغیرهای تحقیق، از آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده شد. تجزیه و تحلیل داده‌های تحقیق با استفاده از نرم افزار Spss نسخه ۲۲ انجام گرفت.

یافته‌ها:

نتایج پژوهش در بخش جنسیت پاسخگویان نشان داد، ۳۰ درصد پاسخ دهندگان مرد و ۷۰ درصد زن بودند. وضعیت تاهل پاسخگویان تحقیق نشان داد، ۱۱ درصد پاسخ دهندگان مجرد و ۸۹ درصد متأهل بودند. سن پاسخگویان تحقیق نشان داد، بیشترین تعداد پاسخ‌دهندگان بین ۳۰ الی ۳۵ سال با فراوانی ۴۱ درصد و کمترین تعداد پاسخ‌دهندگان بالای ۴۰ سال با فراوانی ۱۸ درصد را در بین نمونه‌های آماری بودند. تحصیلات پاسخگویان تحقیق نشان داد، بیشترین تعداد پاسخ‌دهندگان با ۴۶ درصد دارای مدرک کارشناسی بودند. میانگین و انحراف استاندارد مؤلفه‌های اثرگذار در توسعه فرهنگ کارآفرینی نشان داد که میانگین مؤلفه‌ها بالاتر از حد متوسط ۳ قرار دارد.

جدول ۱: آمار توصیفی مؤلفه‌های اثرگذار در توسعه فرهنگ کارآفرینی

مؤلفه‌های تحقیق	میانگین	انحراف استاندارد
عوامل آموزشی	۴/۱۴	۰/۶۲۵
عوامل پرورشی	۳/۸۴	۰/۸۹۵
عوامل نگرشی و اعتقادی	۳/۳۶	۰/۹۱۲
عوامل مالی	۴/۰۵	۰/۷۴۱
عوامل ساختاری	۳/۷۹	۰/۶۲۵

در این بخش تجزیه و تحلیل یافته‌های آماری تحقیق (آزمون کولموگروف اسمیرنوف، تی تک نمونه‌ای و آزمون رتبه‌ای فریدمن) انجام گرفت. بررسی نرمال بودن توزیع داده‌ها

به منظور بررسی توزیع داده‌ها از آزمون کولموگروف - اسمیرنوف استفاده شد. با توجه به نتایج آزمون کولموگروف - اسمیرنوف در جدول ۲، می‌توان گفت توزیع داده‌ها در مؤلفه‌های اثرگذار در توسعه فرهنگ کارآفرینی نرمال می‌باشد. بنابر این از آزمون‌های پارامتریک برای بررسی سؤالات تحقیق استفاده می‌شود.

جدول ۲. نتایج آزمون نرمالیتی

متغیر	عوامل آموزشی	عوامل پرورشی	عوامل نگرشی و اعتقادی	عوامل مالی	عوامل ساختاری
-------	--------------	--------------	-----------------------	------------	---------------

ششمین کنفرانس ملی علوم انسانی و آموزش و پرورش با محوریت توسعه پایدار

6th National Conference on
Humanities and Education With a focus on sustainable development
www.mpconf.ir

سطح معناداری	۰/۳۲۲	۰/۶۲۵	۰/۷۱۴	۰/۲۳۶	۰/۵۹۸
Z	۰/۷۹۵	۰/۵۸۷	۰/۴۸۹	۰/۷۹۶	۰/۷۱۵

عوامل آموزشی در توسعه فرهنگ کارآفرینی دانش آموزان نقش دارد.

نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای نشان داد که عوامل آموزشی نقش مثبتی دارد. با توجه به اینکه مقدار تی بزرگتر از ۱/۹۶ در سطح معنی داری ۹۵ درصد می‌باشد و همچنین با توجه به اینکه عدد معنی داری زیر ۰/۰۵ می‌باشد بنابراین می‌توان گفت عوامل آموزشی در توسعه فرهنگ کارآفرینی در مدارس نقش مثبت و معنی داری دارد.

جدول ۳. نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای عوامل آموزشی

متغیر	میانگین	انحراف معیار	خطای انحراف معیار	اختلاف میانگین	T	معنی داری
عوامل آموزشی	۴/۱۴	۰/۸۱۴	۰/۰۶	۰/۲۱۲	۷/۳۶	۰/۰۰۱

عوامل پرورشی در توسعه فرهنگ کارآفرینی نقش دارد.

نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای نشان داد که عوامل پرورشی نقش مثبتی دارد. با توجه به اینکه مقدار تی بزرگتر از ۱/۹۶ در سطح معنی داری ۹۵ درصد می‌باشد و همچنین با توجه به اینکه عدد معنی داری زیر ۰/۰۵ می‌باشد بنابراین می‌توان گفت عوامل پرورشی در توسعه فرهنگ کارآفرینی در مدارس نقش مثبت و معنی داری دارد.

جدول ۴. نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای عوامل پرورشی

متغیر	میانگین	انحراف معیار	خطای انحراف معیار	اختلاف میانگین	T	معنی داری
عوامل پرورشی	۳/۸۴	۰/۸۹۵	۰/۰۹	۰/۱۶۵	۵/۶۸	۰/۰۰۱

عوامل نگرشی و اعتقادی در توسعه فرهنگ کارآفرینی نقش دارد.

نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای نشان داد عوامل نگرشی و اعتقادی نقش مثبتی دارد. با توجه به اینکه مقدار تی بزرگتر از ۱/۹۶ در سطح معنی داری ۹۵ درصد می‌باشد و همچنین با توجه به اینکه عدد معنی داری زیر ۰/۰۵ می‌باشد بنابراین می‌توان گفت عوامل نگرشی و اعتقادی در توسعه فرهنگ کارآفرینی در مدارس نقش مثبت و معنی داری دارد.

جدول ۵. نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای عوامل نگرشی و اعتقادی

متغیر	میانگین	انحراف معیار	خطای انحراف معیار	اختلاف میانگین	T	معنی داری
عوامل نگرشی و اعتقادی	۳/۳۶	۰/۹۱۲	۰/۰۸	۰/۴۲۱	۴/۲۴	۰/۰۰۱

عوامل مالی در توسعه فرهنگ کارآفرینی نقش دارد.

نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای نشان داد که عوامل مالی نقش مثبتی دارد. با توجه به اینکه مقدار تی بزرگتر از $1/96$ در سطح معنی داری ۹۵ درصد می‌باشد و همچنین با توجه به اینکه عدد معنی داری زیر $0/05$ می‌باشد بنابراین می‌توان گفت عوامل مالی در توسعه فرهنگ کارآفرینی در مدارس نقش مثبت و معنی داری دارد.

جدول ۶. نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای عوامل مالی

متغیر	میانگین	انحراف معیار	خطای انحراف معیار	اختلاف میانگین	T	معنی داری
عوامل مالی	۴/۰۵	۰/۷۴۱	۰/۰۵	۰/۱۱۲	۶/۲۲	۰/۰۰۱

عوامل ساختاری در توسعه فرهنگ کارآفرینی نقش دارد.

نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای نشان داد که عوامل ساختاری نقش مثبتی دارد. با توجه به اینکه مقدار تی بزرگتر از $1/96$ در سطح معنی داری ۹۵ درصد می‌باشد و همچنین با توجه به اینکه عدد معنی داری زیر $0/05$ می‌باشد بنابراین می‌توان گفت عوامل ساختاری در توسعه فرهنگ کارآفرینی در مدارس نقش مثبت و معنی داری دارد.

جدول ۷. نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای عوامل ساختاری

متغیر	میانگین	انحراف معیار	خطای انحراف معیار	اختلاف میانگین	T	معنی داری
عوامل ساختاری	۳/۷۹	۰/۷۴۱	۰/۰۵	۰/۱۱۲	۶/۰۳	۰/۰۰۱

رتبه‌بندی عوامل اثرگذار در توسعه فرهنگ کارآفرینی

به منظور رتبه‌بندی عوامل اثرگذار در توسعه فرهنگ کارآفرینی از آزمون رتبه‌ای فریدمن استفاده شد که نتایج آن در جداول (۸ و ۹) ارائه شده است.

جدول ۸. رتبه‌بندی عوامل اثرگذار در توسعه فرهنگ کارآفرینی

موانع	میانگین رتبه
عوامل آموزشی	۳/۲۴
عوامل پرورشی	۲/۸۵
عوامل نگرشی و اعتقادی	۲/۳۵
عوامل مالی	۳/۱۷
عوامل ساختاری	۲/۹۶

جدول ۹. نتایج آزمون فریدمن

N	۸۰
Chi-square	۴۹/۳۶۵
Df	۴
sig	۰/۰۰۰

نتایج آزمون رتبه‌ای فریدمن نشان داد که به ترتیب عوامل آموزشی، مالی، پرورشی و نگرشی و اعتقادی با توجه به میانگین رتبه هر کدام رتبه بالاتری به عنوان عوامل موثر در توسعه فرهنگ کارآفرینی در مدارس فنی حرفه ای شهر الیگودرز دارند.

نتیجه گیری:

هدف این پژوهش بررسی مولفه‌های اثرگذار بر ایجاد فرهنگ کارآفرینی در بین دانش‌آموزان هنرستانهای فنی و حرفه‌ای شهرستان الیگودرز بود. نتایج حاصل از پژوهش نشان داد که مولفه‌های اثرگذار بر ایجاد فرهنگ کارآفرینی در بین دانش‌آموزان شامل عوامل آموزشی، پرورشی، مالی، نگرشی و اعتقادی و عوامل ساختاری هستند. که این عوامل نقش مثبت و معناداری در ایجاد فرهنگ کارآفرینی دارند.

بررسی عوامل آموزشی تاثیرگذار بر ایجاد فرهنگ کارآفرینی در بین دانش‌آموزان هنرستانهای فنی و حرفه‌ای شهرستان الیگودرز:

نتایج حاصل از آزمون تی تک نمونه‌ای نشان داد که عوامل آموزشی در توسعه فرهنگ کارآفرینی در بین دانش‌آموزان هنرستانهای فنی و حرفه‌ای شهرستان الیگودرز نقش مثبت و معناداری دارند. این نتیجه با یافته‌های یارمحمدزاده و همکاران (۱۳۹۸) و نادری و امیری (۱۳۹۷) (۱۹) همسو بود. نادری و امیری (۱۳۹۷) در پژوهش خود نشان دادند که آموزش کارآفرینی شامل هشت مولفه ویژگیهای هنرجویان، ویژگیهای مربیان، فضا و تجهیزات آموزشی، شیوه‌های آموزشی، محتوای آموزش، سبک رهبری تحولی، مشاوره تحصیلی و شغلی، و الگوهای تربیتی هنرجویان در خانواده دارای همبستگی مثبت و معنادار با نگرش به کسبو کار دانش‌آموزان دارد. عوامل آموزشی باید در مدارس فنی و حرفه‌ای و هنرستانها مهیا باشد تا دانش‌آموزان بتوانند در یک محیط شبیه سازی شده محیط رقابتی خارج از مدرسه، مهارتهای لازم را بیاموزند.

عوامل پرورشی تاثیرگذار بر ایجاد فرهنگ کارآفرینی در بین دانش‌آموزان هنرستانهای فنی و حرفه‌ای شهرستان الیگودرز:

نتایج حاصل از آزمون تی تک نمونه‌ای نشان داد که عوامل پرورشی در توسعه فرهنگ کارآفرینی در بین دانش‌آموزان هنرستانهای فنی و حرفه‌ای شهرستان الیگودرز نقش مثبت و معناداری دارند. این نتیجه با یافته‌های یارمحمدزاده و همکاران (۱۳۹۸) همسو بود. ذهنیت و تفکر کارآفرینی باید از سنین کم در کودکان نهادینه شود، مدرسه اولین محیطی است که باید این فضا را برای افراد مهیا کند که بتوانند مهارتهای کارآفرینی و خلاقیت و نوآوری را در خود پرورش دهند. باید از افرادی که متخصص در زمینه کارآفرینی هستند استفاده شود تا کودکان را با مفاهیم علمی و عملی کارآفرینی آشنا کنند و سعی کنند این مهارتها را در آنها پرورش و توسعه دهند.

عوامل نگرشی تاثیرگذار بر ایجاد فرهنگ کارآفرینی در بین دانش‌آموزان هنرستانهای فنی و حرفه‌ای شهرستان الیگودرز:

نتایج حاصل از آزمون تی تک نمونه‌ای نشان داد که عوامل پرورشی در توسعه فرهنگ کارآفرینی در بین دانش‌آموزان هنرستانهای فنی و حرفه‌ای شهرستان الیگودرز نقش مثبت و معناداری دارند. امروزه نیاز به داشتن مهارتهای کارآفرینانه و ذهنیت خلاق و نوآورانه یکی از الزامات برای موفقیت در محیط‌های رقابتی است، بنابراین باید نگرش به کارآفرینی و ضرورت داشتن آن تغییر کند. باید کارآفرینی به نوعی معرفی شود که همه به کارایی و الزام وجود آن اعتقاد و اطمینان پیدا کنند. بنابراین یکی از عوامل بسیار مهم در توسعه فرهنگ کارآفرینی در مدارس فنی و حرفه‌ای توجه به عوامل نگرشی و اعتقادی است که بر ضرورت فرهنگ سازی کارآفرینی را در بین دانش‌آموزان تاکید می‌کند.

عوامل مالی تاثیرگذار بر ایجاد فرهنگ کارآفرینی در بین دانش‌آموزان هنرستانهای فنی و حرفه‌ای شهرستان الیگودرز:

نتایج حاصل از آزمون تی تک نمونه‌ای نشان داد که عوامل مالی در توسعه فرهنگ کارآفرینی در بین دانش‌آموزان هنرستانهای فنی و حرفه‌ای شهرستان الیگودرز نقش مثبت و معناداری دارند. اختصاص بودجه و برآوردن نیازهای مالی لازمه توسعه هر فعالیتی است اگر فعالیتی از جهت اقتصادی تامین نشود ادامه فعالیت آن غیرممکن خواهد بود. متناسب بودن امکانات و تجهیزات هنرستانها با نیازهای هنرجویان و بازار کار در توسعه فرهنگ کارآفرینی در بین دانش‌آموزان مهم است. باید متناسب با شرایط محیط کار خارج از مدرسه، یک محیط شبیه سازی شده مهیا گردد که این محیط باید از ابعاد مختلف بخصوص بخش مالی برنامه‌ریزی شده باشد. علاوه بر اینکه باید در جهت مهیا ساختن امکانات و تجهیزات مورد نیاز، بودجه اختصاص داده شود، باید از طرحهای کاربردی و مناسبی که توسط دانش‌آموزان یا مسئولان مدارس ارائه می‌گردد، حمایت مالی صورت بگیرد تا در صورت امکان این طرحها تجاری سازی شوند.

عوامل ساختاری تاثیرگذار بر ایجاد فرهنگ کارآفرینی در بین دانش آموزان هنرستانهای فنی و حرفه‌ای شهرستان الیگودرز:

نتایج حاصل از آزمون تی تک نمونه‌ای نشان داد که عوامل مالی در توسعه فرهنگ کارآفرینی در بین دانش آموزان هنرستانهای فنی و حرفه‌ای شهرستان الیگودرز نقش مثبت و معناداری دارند. وجود سیستم آموزش اثربخش در مدارس در توسعه فرهنگ کارآفرینی در بین دانش آموزان مهم است، ساختار مدارس فنی و حرفه‌ای باید از جهت توجه به موضوع کارآفرینی اصلاح شود. در کشورهای توسعه یافته ساختار مدارس بصورتی است که دانش آموزان در کنار مهارت‌های تئوری، مهارت‌های عملی را نیز یاد بگیرند ولی در کشور ما بیشتر بر مباحث تئوری تاکید می‌شود. مدارس فنی و حرفه‌ای مسئولیت بسیار مهمی در جهت آماده سازی افراد برای ورود به بازار کار بر عهده دارند، به همین منظور باید از برنامه‌های آموزشی که در کشورهای توسعه یافته استفاده می‌شود البته با در نظر گرفتن تفاوت‌های فرهنگی و اعتقادی، الگوبرداری کنند و در صورت کاربردی بودن از آنها استفاده کنند.

رتبه بندی عوامل تاثیرگذار در ایجاد فرهنگ کارآفرینی در بین دانش آموزان از دیدگاه معلمان و مدیران:

نتایج آزمون رتبه‌ای فریدمن نشان داد که به ترتیب عوامل آموزشی، مالی، پرورشی و نگرشی و اعتقادی با توجه به میانگین رتبه هر کدام رتبه بالاتری به عنوان عوامل موثر در توسعه فرهنگ کارآفرینی در مدارس فنی حرفه‌ای شهر الیگودرز دارند. این نتایج با یافته‌های اجیرلو و همکاران (۱۳۹۳) همسو بود. با توجه به اینکه دانش آموزان در ابتدا آشنایی چندانی با مباحث کارآفرینی و اشتغالزایی ندارند، بنابراین باید این مهارت‌ها بطور مناسب و بجا و توسط افراد متخصص و باتجربه به آنها آموزش داده شود، شاید به همین دلیل باشد که عوامل آموزشی بالاترین رتبه را در بین عوامل موثر در توسعه فرهنگ کارآفرینی دانش آموزان دارد. در کنار آموزش مناسب باید امکانات و تجهیزات مورد نیاز نیز مهیا باشد تا آموزش‌های مورد نظر بصورت عملی و با امکانات موجود همراه باشد که در این صورت بهترین نتیجه حاصل خواهد شد.

امروزه با توجه به وضعیت رقابتی که در بازار کار وجود دارد، باید موضوع کارآفرینی بخصوص در مدارس نهادینه شود تا دانش آموزانی که در مقاطع بالاتر و در دانشگاه تحصیل می‌کنند بتوانند در محیط رقابتی پیچیده، موفق باشند. به همین منظور باید کارآفرینی و فرهنگ کارآفرینی در مدارس و در بین دانش آموزان نهادینه شود. آنها باید از سنین کم ذهنیت خلاق و کارآفرین داشتن را تمرین کنند. در این پژوهش عوامل آموزشی بالاترین رتبه را در بین عوامل موثر در توسعه فرهنگ کارآفرینی در بین دانش آموزان داشتند که این نشان دهنده آن است که باید فرآیند آموزش کارآفرینی در مدارس بصورت جدی انجام گیرد تا آینده روشنی برای دانش آموزان امروز حاصل گردد. امروزه شرایط بازار کار بسیار پیچیده، رقابتی و سخت شده است زیرا با پیشرفت تکنولوژی‌های روز دنیا، همه به دنبال ارائه بهترین عملکرد و کارایی برای رضایت مشتریان و بدست آوردن بالاترین دستاورد هستند. بنابراین ضرورت پرورش افرادی با مهارت‌های تئوری و علمی بصورت همزمان، کاملاً در جامعه احساس می‌شود. متأسفانه دانشگاه‌ها و موسسات آموزشی در کشور، بیشتر بر ارائه مطالب کاملاً تئوری و بدون کاربرد هستند به همین دلیل فارغ التحصیلان بعد از اتمام دوران تحصیل با دغدغه اشتغال مواجه هستند، راه حل این موضوع ابتدا ارائه مهارت‌های کارآفرینی و خوداشتغالی به دانش آموزان در دوران مدرسه و پس از ارائه مطالب و دورس عملی و کاربردی به دانشجویان در طول تحصیل در دانشگاه است. در انتهای پژوهش پیشنهاداتی در جهت توسعه فرهنگ کارآفرینی دانش آموزان مدارس فنی و حرفه‌ای ارائه گردیده است:

- از متخصصین حوزه کارآفرینی در مدارس فنی و حرفه‌ای جهت آموزش دانش آموزان استفاده شود.
- در مورد امکانات و تجهیزات آموزشی در مدارس فنی و حرفه‌ای بروز و متناسب با آموزش‌های نوین دنیا تجدید نظر گردد و سعی شود امکانات و تجهیزات مناسبتری مهیا گردد.
- از مدیران باتجربه و کارآفرین برای مدیریت هنرستانها استفاده شود که از فرهنگ کارآفرینی، خلاقیت و خطرپذیری در هنرستانها استقبال می‌کنند و به عنوان یک رهبر، ایده پردازی و کار گروهی را ترویج می‌دهند.
- از مربیانی که تحصیلات مرتبط با کارآفرینی و تجربه آغاز فعالیت‌های کارآفرینانه دارند، استفاده شود.
- با برگزاری مسابقات و رویدادهای مختلف سعی شود که دانش آموزان را به رشته‌های کاربردی که در هنرستان ها و مدارس فنی و حرفه‌ای وجود دارد، علاقمند کرد زیرا امروزه با توجه به شرایط رقابتی و سختی که در بازار کار وجود دارد، افراد نیاز دارند تا مهارت‌های کاربردی برای موفقیت داشته باشند.

1. Johansen, V., & Schanke, T. (2013). *Entrepreneurship Education in Secondary Education and Training*. Scandinavian Journal of Educational Research, 57(4), 357-368.
2. Yavari, Fatima (2009). *Investigating the relationship between undergraduate and entrepreneurship courses from the perspective of students of the Faculty of Physical Education, Shahid Chamran University of Ahvaz, Shahid Chamran University of Ahvaz.* (In Persian)
3. Yarmohammadzadeh, Peyman. Mahdiun, Ruhollah Qalipur, Solmaz. (2019). *Identifying the effective factors on promoting entrepreneurial culture in vocational and technical schools: Combined approach, a new approach in educational management*, 2, 56-36. (In Persian)
4. Karimian, Zahra Salehi, Saturn. God, Abraham. (2020). *Presenting the data theory of the foundation to explain the process of formation of entrepreneurial spirit among students of technical and vocational schools*, New Educational Thoughts, (In Persian)
5. Schumpeter, J. (1934). *The theory of economic development*. Cambridge: Harvard University Press.
6. Audretsch, D. B., Kuratko, D. F., & Link, A. N. (2016). *Dynamic entrepreneurship and technology-based innovation*. Journal of Evolutionary Economics, 26, 603–620.
7. Hughes, S., & Schachtebeck, C. (2017). *Youth entrepreneurial intention in South Africa A systematic review during challenging economic times*. Proceedings of GBATA 19th Annual International Conference, Vienna, Austria, 11-15 July
8. Noori Khanyourdi, Meysam. Khabiri, Mohammad. Alidoost Ghahfarkhi, Ebrahim. (2021). *Analysis of barriers to entrepreneurship in sports: From the perspective of sports experts*, Quarterly Journal of Entrepreneurial Science. 18, 2, 246-227(In Persian)
9. Baghersad, Vajihe. Davari, Ali Whiteberry, Leila. (2020). *Policy-making based on entrepreneurship ecosystem and development of knowledge-based companies*. Karafan Science Quarterly. 17, 5, 81-67. (In Persian)
10. Ajirloo, Mohammad Moradi, Massoud Heidari Anari, Ali (2016). *Investigating organizational factors affecting the idea of entrepreneurship among high school teachers in Ardabil*, Journal of School Psychology, 4, 1, 51-38. (In Persian)
11. Morteza Nejad, Niloufar. Attaran, Mohammad Hosseinikhah, Ali. Abbasi, chastity. (2017). *Explaining the elements of entrepreneurship curriculum in general education, theory and practice in the curriculum*, 5, 9, 142-105. (In Persian)
12. Sabzah, B. (2015). *[Designing a model for entrepreneurship curriculum for preschool children and its evaluation due to the viewpoint of specialists in curriculum, entrepreneurship and educators (Persian)]*. Quarterly of Preschool and Elementary School Studies, 1(1), 140-60. http://soece.atu.ac.ir/article_2606.html
13. Ali Akbar Bagheri, F. P. Dr. Keyvan (2016). "Challenges of training and nurturing entrepreneurial students in technical and vocational colleges: a phenomenological study." Fourth year skills training: 7(In Persian)
14. Karimian, Zahra Salehi, Saturn. God, Abraham. (2020). *Presenting the data theory of the foundation to explain the process of formation of entrepreneurial spirit among students of technical and vocational schools*, New Educational Thoughts, 16, 1. (In Persian)
15. Omidy, Jamshid. Hashemi, Seyed Ahmad Qaltash, Abbas. Machinist, Ali Asghar. (1398). *High school entrepreneurship education curriculum model based on data-driven theory*, theory and practice in the curriculum. 14, 34-5.
16. Bahmani, Neda. Arasti, Zahra. Hosseini, Sidersul (2019). *A Comparative Study of Elementary Entrepreneurship Education in Selected Countries and Presenting a Model for Iran*, Quarterly Journal of Strategic and Macro Policies, 7, 4, 645-630. (In Persian)

17. Andrea Bisanz, Susanne Hueber, and Johannes Lindner. Eva Jambor. (2019). *Social Entrepreneurship Education in Primary School: Empowering Each Child with the YouthStart Entrepreneurial Challenges Programme. Discourse and Communication for Sustainable Education*, 10, 2, 142-156.
18. Kirkley, W.W. (2017), "Cultivating entrepreneurial behaviour: entrepreneurship education in secondary schools", *Asia Pacific Journal of Innovation and Entrepreneurship*, 11, 1, 17-37.
19. Naderi, Nader. Amiri, Saba. (2018). *The effect of entrepreneurship education on students' attitudes toward business in vocational schools in Kermanshah*. *Agricultural Education Management Quarterly*, 47, 20-1. (In Persian)